

MONDHEELKUNDIGE VARIA

DOOR B. A. M. ELIAS, mondarts te 's Gravenhage

Koorts na een extractie, een uitbeitelng, of dergelijke kleine chirurgische behandeling in de mond, wijst op infectie. Koorts bij de patiënt hebben wij zelf op ons geweten. Willen wij dit geweten zuiver houden, dan zullen wij dus alles in het werk moeten stellen om infectie van buitenaf tot een minimum te beperken, en dat kàn.

Laat ons enkele hiertoe behorende dingen eens de revue doen passeren.

Extractietangen plegen niet steriel bewaard te worden; dat is ook niet nodig. Wij dringen er niet het weefsel mee binnen. Uitgekookt en met een schone doek afgedroogd, kunnen zij in een schone kast of lade worden opgeborgen.

Met de *injectienaalden* is het geheel anders gesteld. De veiligste manier is uitkoken en bewaren in alcohol 70%. Persoonlijk houd ik niet van droogsterilisatoren, evenmin van het zonder meer droog bewaren van drooggesteryliseerde spuiten en naalden. Ik vind een vol uur steriliseren bij 150 graden lang en dus omslachtig en heb een onzeker gevoel wat betreft de inhoud van een drooggesteryliseerde naald.

Alcohol in de vorm van spiritus dilutus ketonatus, in een klein glazen bakje met zwaar rubber-metaaldeksel, is een vrijwel volkomen veilig bewaarmedium. Ketonatus is niet duur en in een bakje waar 2 cc. recordspuitjes (ook de schroefsluitingen van de carpulespuit behoren erin!!) juist in passen, heeft men niet veel nodig. Alleen dient ook alcohol ongeveer eenmaal per maand verversd te worden, want deze vloeistof trekt water aan, wordt verontreinigd en de instrumenten gaan er in roesten. Een scheutje glycerine erbij, zoals wel wordt aanbevolen, helpt niet veel. Voordat men instrumenten in de alcohol legt, moet men, alhoewel alcohol op zichzelf een prachtig antisepticum is, ze toch eerst uitkoken aangezien bacterie-sporen er niet door worden gedood.

In de dagelijkse algemene praktijk zal de een meer behoefte gevoelen aan een geacheveerd chirurgisch uitstapje, wanneer hem een wortel b.v. diep gefractureerd is, dan de ander. Een enkele keer heeft echter een ieder een mesje, hechting en dergelijke nodig.

Wat de *hechting* betreft, het volgende. Iemand, die slechts sporadisch een hechting legt, moge ik opmerkzaam maken op de z.g. *atraumatic needles*. Dit zijn naalden, waaraan de draad practisch zonder overgang verbonden is. Zij zijn per stuk in buisjes verkrijgbaar. Vrij duur (Amerikaans!), doch wel handig. Collega's die gewend zijn meer te hechten, doen verstandig te zorgen steeds van te voren klaargemaakte hechtingen in voorraad te hebben. De firma Tholen levert één soort hechtnaaldjes, halfrondd, snijdend, geschikt voor het algemene werk. Als hechtmateriaal

is b.v. zwart „Surgical Mersilk” aan te raden, een prettige slappe hechtzijde die zich makkelijk laat knopen. Hiervan knipt men draadjes van een 40 cm lengte en armeert een aantal naadjes. Vervolgens neemt men leeggespoten carpulebuisjes, haalt de rubberstopjes er uit en windt om elk een gearmeerd draadje. Dan kookt men de buisjes 15 min. uit en legt alles in de alcohol. Op deze manier (naar ik meen mijn patentstelsel!) heeft men steeds hechtingen voorradig, welke gemakkelijk te pakken zijn en niet met de draden in de war raken.

Waarmee pakt men deze voorwerpen, dus hechtingbuisjes, injectie-naalden en sluitdopjes voor de carpulespuit, uit de alcohol? Dit gebeurt met de *korentang* en zie hier nu een instrument dat m.i. in iedere praktijk aanwezig behoort te zijn. Deze tang, die met de bekken in een antiseptische vloeistof staat, is a.h.w. de intermediair tussen steriel en niet-steriel. Men heeft haar klaar staan in een hoge jampot, maatglas of dergelijke, half gevuld met instrumentvloeistof, waarover straks nog een enkel woord. De korentang is op ieder instrumenttafeltje in elk ziekenhuis of polikliniek aanwezig. Doch — wonderlijk — bij de collega's-tandarts zie ik het instrument zelden of nooit. Men pikt er veel gemakkelijker een ander instrument mee op dan b.v. met een pincet, welke laatste bovendien weer uit een niet-steriele la komt.

Om te kunnen hechten heeft men nog een naaldvoerder, een chirurgisch pincet mitsgaders een steriele schaar nodig om eventuele tandvleesrandjes glad te knippen, etc. En dan komen we weer op de vraag: wil men deze zaken steriel gereed hebben liggen of niet? Ook hier speelt weer de geaardheid van operateur en praktijk de hoofdrol. Men wil direct een wond hechten; uitkoken of droogsteriliseren duurt te lang. Men zal de instrumenten dan *flamberen*. Dit geschiedt het best als volgt. Ieder heeft wel een wit stenen kommetje, waar men ook stents in laat zacht worden. Hierin giet men een flinke scheut brandspiritus, legt de instrumenten er in en steekt de zaak aan. Na enkele minuten in de spiritusvlam te zijn geweest mag men de instrumenten gebruiken voor werk in het weefsel.

Voor wat betreft uitvoeriger chirurgische bewerkingen als uitbeitingen e.d. zijn meer instrumenten nodig, d.w.z. meer steriele instrumenten. Bovendien moet men zorgdragen méér dan „huishoudelijk schone” handen te hebben. Men kan de handen uitvoeriger wassen met warm water, zeep en borstel en zich nadien door de assistente boven de wasbak een scheut alcohol er over laten gieten en nog even daarmee nawassen. Ook kan men *handschoenen* gebruiken. Het gebruik van handschoenen is bijzonder gemakkelijk, maar men moet eraan wennen. Zij liggen paarsgewijs in een dun gaas gewikkeld in een twee-verdiepingschaal, op de bodem waarvan enkele formalinetabletten. Na gebruik worden zij met water en zeep flink afgeborsteld en na droging gepoederd; dan worden de polszijden omgeslagen, zodat men ze met niet-steriele handen kan aantrekken, ook dit moet geoefend wezen. Een ieder zal dit systeem wel eens in praktijk gebracht, of althans gezien hebben.

Een enkele opmerking over *formaline*. Herhaaldelijk kan men lezen dat formalinetabletten in droge toestand weinig werkzaamheid ont-

vouwen en dat zij slechts in vochtige omgeving de vereiste bactericide formoldampen afgeven. Vandaar de speciale kastjes e.d., waarin de verdamping van de formalinetabletten kunstmatig wordt gestimuleerd. Overeenkomstig ervaringen, door verscheiden ziekenhuizen opgedaan, meen ik dat men ook op de werking van droge formalinetabletten op instrumenten, handschoenen e.d. in een afgesloten ruimte, behoorlijk mag vertrouwen. Dat intensieve verdamping plaats heeft kan men constateren wanneer men een kastje opent waarin deze tabletten liggen: het reukorgaan wordt hevig geprikkeld en de ogen gaan tranen. Wél zal men ervoor zorgen dat in casu de handschoenen zich voor het gebruik minstens 24 uur in de formalinedamp hebben bevonden. Handschoenen kan men à la minute aantrekken, zodat men in staat is onmiddellijk aan zijn operatie te beginnen. Zij moeten uiteraard goed passen, vooral niet te wijd zijn en men moet erop attent zijn geen gaten erin te maken.

Ook hand- en hoekstukken kan men boven formalinetabletten bewaren. Gedurende niet te lange tijd laten liggen, want metaal wordt er erg in aangetast. En een vastzittend hoekstuk is op een „moment suprême” bijzonder vervelend.

Mesjes en beitels, enkele pincetten en wat men verder in ontsmette toestand in voorraad wil hebben, legge men dus bij voorkeur niet in de formaline. Ik zou een instrumentenvloeistof willen aanbevelen, waarin de instrumenten zich zelfs langere tijd uitstekend houden en geen roestplekjes vertonen.

R./ Phenol	3
Bibor. natr.	15
Sol. formaldehydi	20
Aq. dest. ad	1L. (steriel)

Een belangrijk punt is nog dat van de *steriele doeken*. Het niet-steriel afdekken van het borstgedeelte van de patiënt en het beleggen van een instrumenttafel met een onsteriele doek, alvorens hier middels de korentang de steriele instrumenten op te deponeren, maakt feitelijk elke chirurgische behandeling tot een min of meer riskante onderneming. Inderdaad schuilt hier voor de tandarts-algemeen-practicus een grote moeilijkheid en hier dient hij zich zijn verantwoordelijkheid terdege bewust te zijn. Doeken zijn immers alleen en uitsluitend in de (ziekenhuis-) autoclaaf te steriliseren, en alweer, tenzij men regelmatig chirurgisch werkt, zal men niet steeds een Schimmelbuschtrommel met steriel gaas en doeken tot zijn beschikking kunnen hebben. Een compromis bestaat hier eigenlijk niet. Aangeraden wordt wel een schone doek te strijken en deze dan vers-gestreeken te gebruiken. Deze methode kan wellicht door de beugel, doch een strijkster heeft men niet steeds bij de hand en in acuut-noodzakelijke gevallen heeft men niets. Blijft over van de nood een soort deugd te maken: het instrumenttafeltje duchtig met alcohol af te soppen en de patiënt met een handdoek te bedekken, welke zó uit de waterij komt.

Watten moet men bij het chirurgisch werk niet gebruiken, maar

gaas. Watten worden in de mond direct papperig, doordat het speeksel er zo gemakkelijk door wordt opgezogen. Eenmaal verzadigd met speeksel zijn watten ongeschikt tot opnemen van bloed. Bij nabloedingen verdient het b.v. aanbeveling de patiënten niet op een wattenprop, doch op een stevig gaasrolletje te laten dichtbijten, eventueel watten, waaromhéén gaas.

Gaosjes kan men altijd in gesteriliseerde toestand krijgen: z.g. zes-tientjes. Gemakkelijk zijn deze wanneer men ze in 5 bij 5 gevouwen vorm gebruikt. De „dental napkins” hebben in deze geen zin.

Voor veelvuldiger gebruik kan men ook zelf „tupfers” maken door vouwen en inrollen, grote en kleine, en die in een ziekenhuis doen steriliseren. De meeste verpleegsters zijn matadors in deze techniek, daar zij zich hiermede tijdens hare nachtdiensten vaak urenlang onledig hebben moeten houden.

Voor het tamponneren van holten, die b.v. ontstaan bij de operatie volgens *P a r t s c h* van kaakcysten, is het *vasenolgaas* bijzonder praktisch. Dit is een glad, met vasenol (in hoofdzaak het neutrale zinkoxyd bevattend) geïmpregneerd gaas, steriel, in stroken verkrijgbaar van 2 en 4 cm breedte. Het wordt in de keelneusoor-heelkunde veel gebruikt en heeft het voordeel niet in de holte vast te kleven, zodat men in staat is het gemakkelijk te verwijderen. Men kan het een vijftal dagen in situ laten.

Ik meende goed te doen een enkel ervaringsfeitje uit de chirurgie-van-alledag eens op schrift te stellen. Misschien put deze of gene collega er een idee uit, ofwel geeft het een of ander aanleiding tot uitwisseling van (op schrift gestelde) gedachten.